

DEL 3

Oppsummering og
kritiske faktorer

UTVIKLING ETTER 2003

Endringer både i kirke og samfunn førte fram til vedtaket av trosopplæringsreformen i Stortinget våren 2003. Dette gjaldt særlig skolens endrede rolle i trosopplæringen, og barnekonvensjonen som slår fast barnets rett til åndelig utvikling. For kirken var det viktig å legge til rette for at alle som er døpt, får både kunnskap, erfaring og forståelse av hva dåpen og troen innebærer. IKO/NSD gjennomførte en kartlegging av status i kirkens trosopplæring i 2003.

Forsøk i 479 menigheter

I løpet av de innledende fem årene av trosopplæringsreformen har Styringsgruppa forvaltet 376 millioner kroner. De har disponert dette med å sette i gang forsøk i 479 menigheter i Den norske kirke. Det tilsvarer 37,5 % av alle menigheter. Det er også satt i gang 78 regionale og nasjonale utviklingsprosjekter i regi av barne- og ungdomsorganisasjoner, utdanningsinstitusjoner og andre fagmiljøer. Reformen har engasjert bredt og stimulert til samarbeid. Over 80 prosent av alle menigheter har arbeidet med fornyelse av sin trosopplæring gjennom å ha sendt inn prosjektsøknad en eller flere ganger. I reformen var det per 1. mars 2008 ca. 147 årsverk i prosjektene, fordelt på 282 ansatte. Til sammen er det gjennomført ca. 3500 tiltak, der menighetene har gjort forsøk med en fornyet trosopplæring hvor barn og unge utforsker troen de er døpt til. Disse tiltakene er tilgjengelige i en ressursbank på kirken.no

Økt tilbud

Gjennom trosopplæringsreformen har Den norske kirke maktet å fornye sin trosopplæring, og øke sitt tilbud til alle medlemmer. Også i menigheter som ikke har fått tildelt midler, har det skjedd en positiv utvikling i forhold til status i 2003. Arbeidsfellesskapet har undersøkt utviklingen av trosopplæringstiltak i menigheter som ikke er

Det har vært en omfattende utvikling av trosopplæringstiltak også i «ikke-prosjektmenighetene», og denne utviklingen er sterkere i menigheter som har søkt uten å få enn i menigheter som ikke har søkt.

prosjektmenigheter. Dels har de sett på menigheter som har søkt trosopplæringsprosjekter en eller flere ganger uten å få, dels har de sett på de menigheter som ikke har søkt. Funnene er sammenholdt med undersøkelsen av status på trosopplæring i alle menigheter i Den norske kirke i 2003. Oversikten viser at det har vært en omfattende utvikling av trosopplæringstiltak også i «ikke-prosjektmenighetene», og at denne utviklingen er sterkere i menigheter som har søkt uten å få enn i menigheter som ikke har søkt. Tallen viser i prosent hvor mange menigheter som har hatt ulike typer tiltak:

Trosopplæringstiltak i menigheter som ikke har fått prosjektmidler

En sammenstilling av aktivitet i menigheter som ikke fikk tildelt midler gjennom reformen i 2007, med aktivitet i alle menigheter i 2003³

Aktiviteter	Menigheter som ikke har søkt forsøksmidler	Menigheter som har søkt, men ikke fått forsøksmidler	Alle menigheter i 2003 ⁴
Dåpssamtaler	100,0	100,0	89,2
Dåpssamlinger	27,3	42,9	19,1
Utsending av dåpshilsen, 1 års dåpsdag	75,0	80,0	58,5
Utsending av dåpshilsen, 2 års dåpsdag	80,0	81,2	55,6
Utsending av dåpshilsen, 3 års dåpsdag	71,4	73,3	51,7
Utdeling av 4-årsbok	100,0	100,0	94,2
Samlinger for 4-åringer	66,7	73,3	41,6
Utdeling av 6-årsbok e.l.	63,6	84,6	30,8
Samlinger for 6-åringer	50,0	57,1	19,3
Utdeling av Bibel el. NT til 11-åringer	73,3	71,4	62,2
Samlinger for 11-åringer	50,0	46,2	40,8
Samlinger for juniorkonfirmanter	20,0	11,1	-
Samlinger for konfirmanter	94,4	100,0	83,0
Leirer for konfirmanter	100,0	83,3	73,3
Ledertrening for fjorårskonfirmanter	45,5	66,7	19,7

³ Arbeidsfellesskapet, delrapport IV

⁴ Dataene er fra IKO/NSDs undersøkelse i 2003

Reformens erfaringer er mange og mangetydige. Reformen er omfattende og griper inn i en rekke prosesser i videreutviklingen av kirken. Mange av erfaringene er gode. Det har samtidig vært prøvd en rekke tiltak som ikke lyktes. Læringen av dette er i en prosjektsammenheng vel så verdifullt som det som lykkes. Noen kritiske faktorer er blitt tydelige. Samlet gir erfaringene fra forsøks- og utviklingsfasen et godt grunnlag for den videre opptrappingen av trosopplæringsreformen i alle menigheter.

Positive erfaringer

- Reformen har skapt den mest omfattende skriftliggjorte strategiprosess i Den norske kirke noen gang. Søknader og rapporteringsverktøyene har bidratt til å skriftliggjøre og videreutvikle et menighetspedagogisk fagfelt.
- Det er etablert en struktur rundt lokalmenighetenes utviklingsarbeid som gir god dokumentasjon, og som virker kvalitetsfremmende på menighetenes arbeid.
- Mentorordningen har vært et viktig bidrag for oppfølging av prosjektene. Denne tjenesten er evaluert som svært god, og fremstår som et av de viktige bidragene til fornyelse av arbeidet i lokalmenigheten.
- Rapporteringsverktøyene og ressursbanken har bidratt til refleksjon, læring og erfaringsdeling.
- Når menighetene har fornyet sin trosopplæring, har det ført til en økt bruk av kirkerommet, kirkeåret og en fornyelse av gudstjenesten i tråd med verdiene i gudstjenestereformen.
- Kunst og kulturperspektivet har bidratt til kvalitetsheving av trosopplæringsarbeidet i menighetene, samt at det har skapt mye lokalt samarbeid og oppmerksomhet.
- Det har vært en god økonomi- og ressursstyring av prosjektet som har fulgt opp kravet om at reformen primært skal medvirke til lokalt forsøks- og utviklingsarbeid.
- Det ble etablert en omfattende evalueringsforskning som bidro med kritisk og konstruktiv evaluering av alle sider ved reformen.
- Fokuset på å nå alle døpte har ligget som et premiss for menighetenes utvikling. Med det som utgangspunkt har menighetene vist stor kreativitet i fornyelsen av sin metodikk og pedagogikk.
- Reformen har bidratt til å fornye praksis og forståelse av trosopplæringen. Det er utviklet en rekke nye tiltak som har høy oppslutning blant alle døpte.
- Det har i perioden siden reformen ble vedtatt vært en økning i deltakelse i kirkelig konfirmasjon. Denne økningen kom etter flere års negativ utvikling.
- Det er også registrert en økning i trosopplæringstilbudet i menigheter som ikke har hatt prosjekt.
- Det er i løpet av reformens første år blitt skapt mange nye kontakter mellom dåpsforeldre, faddere og kirken.
- Det er skapt oppmerksomhet og bredt engasjement i arbeidet med en samisk trosopplæring forankret i samisk språk, historie og kultur.
- Det er en økt bevissthet rundt barn og unge med behov for tilrettelegging, og reformen bidrar til mer systematisk kunnskap og økt kompetanse på dette området.
- Reformen har engasjert mange frivillige i de lokale forsøkene. Det viser seg at tilførselen av nye ressurser har utløst større frivillig engasjement.
- Det har vært en jevn kjønnsrepresentasjon av ansatte menn og kvinner i de utadrettede tiltakene, og jevn kjønnsfordeling på gutter og jenter som deltar.
- Rekruttering av personer med høy og relevant kompetanse til stillinger har hele tiden vært forstått som et kritisk punkt. Så langt i reformen har rekrutteringen vært god.
- Den norske kirke samarbeider bredt om trosopplæring i lokalmiljøet og med regionale og nasjonale aktører.
- Reformen har engasjert bredt i kirkelige barne- og ungdomsorganisasjoner samt kirkelige fag- og kompetansemiljø.

- Reformens bevissthet om og tilrettelegging av ressurser og kompetanse for kommunikasjon har virket moderniserende og kvalitetshevende på kirkens informasjonsarbeid.
- Det er utviklet digitalt materiell som fornyer kirkens kommunikasjon med barn, ungdom og foreldre.
- Reformen har skapt internasjonal oppmerksomhet.
- ger for håndteringen av en prosjektorganisert prosess.
- Trosopplæringsreformen bidrar til å skape endringer. Dette kan aktualisere latente konflikter og spenninger.
- På tross av en omfattende rekruttering av frivillige, opplever mange prosjekter at dette er et kritisk punkt.
- Det har i lang tid vært lav rekruttering av samisktalende personer til kirkelige stillinger.

Hva har vært særlig utfordrende?

- Mange menigheter har brukt store ressurser på å søke prosjekt uten å nå opp i tildelingene. For noen har dette skapt mismot.
- Alle døpte er svært mange. Reformens målgruppe er 859 000 døpte mellom 0 og 18 år, samt foreldre og faddere. Det vil ta tid å få oppslutning fra alle døpte. Særlig har det vært krevende å få høy oppslutning blant 15–18-åringene.
- Vi ser også at de største menighetene erfarer store utfordringer gjennom reformen.
- Menighetene er ikke vant til å måle oppslutning og dokumentere det arbeidet de driver. Det har allikevel vært en positiv utvikling i menighetenes ferdigheter og motivasjon på dette feltet.
- Det å se tiltakene i forhold til hverandre og skape en systematisk og sammenhengende trosopplæring for 0 til 18 år.
- Kirkens komplekse struktur skaper utfordringer for håndteringen av en prosjektorganisert prosess.
- Endringene i lokalmenighetenes mulighet til å utvikle tilbud i SFO-tiden har ført til at foreldre og barn får dårligere tilrettelagte tilbud. Det er også mer kostnadskrevenne å markedsføre nye tiltak på kvelder og helger.
- I reformens grunnlagsdokumenter ligger det få føringer for overgang til drift. Arbeidet med dette er utfordrende og komplekst. Når rammevilkårene avklares sent, gjør det også planleggingen for disse omfattende overgangsprosessene mer krevende.
- Sekretariatet har i hele perioden vært lavt bemannet i forhold til de oppgaver som tilligger nasjonal ledelse av et slikt prosjekt.

Kritiske faktorer for en fornyet trosopplæring

- En bred og offensiv kommunikasjon til barn, unge, foreldre og faddere som skaper forståelse, engasjement og tilhørighet til kirkens trosopplæring. Å skape allmenne holdninger knyttet til «jeg er døpt», og « jeg er en del av kirken».

– Vi ønsker å gi voksne kompetanse til å se og mot til å handle i møte med barn som er utsatt eller i faresonen for å bli utsatt for vold og seksuelle overgrep, forklarer leder av Kirkens Ressurssenter. Ressurshettet «Hva kan vi gjøre for barna? – Viktige perspektiver til kirkens trosopplæring» er et resultat av senterets prosjekt. Det tar opp problemstillinger som: Praktisk-teologiske innsteg i møte med redde, skamfulle og sårbare barn. Seksuelle overgrep mot gutter. Foreldre og familiemetaphorer i trosopplæringen – og hvordan velmenende trosformidlere kan skape vanskelige gudsbilder.

Kirkelig markering av myndighetsalder? Hamarøy menighet var de første i landet til å gjennomføre en slik markering, etter at sju 18-åringer hadde gjennomgått et dialog- og livsmestringsprogram i regi av Hamarøy menighet. Ordføreren Rolf Steffensen holdt høytidelig tale og overrakte diplom til 18-åringene. – En slik markering kan være viktig på veien til å bli voksen og ta ansvar i samfunnet, sier prosjektleder Heid Strand Mathisen, som synes det har vært artig å utvikle konseptet.

- Å finne fram til tjenlige enheter å drive trosopplæring innenfor. Erfaringene tilsier at det er ca. 50–100 døpte i året.
- At menighetene gjør et grunnlagsarbeid der man drøfter spørsmål som f.eks:
 - Hvem er egentlig «alle døpte» hos oss?
 - Hva innebærer det at vi som menighet har et hellig ansvar for dem?
 - Hva skal barn og unge sitte igjen med av erfaringer, holdninger, kunnskaper og ferdigheter etter å ha deltatt i trosopplæring i kirken?
- At grunnlagsarbeidet omsettes i tiltak og aktiviteter.
- Sikre eierskap til trosopplæring i menighetenes stab, rådsstruktur og blant frivillige medarbeidere, og etablere et godt samarbeid.
- Tverrfaglighet, bredt forstått, i det utøvende arbeidet i møte med barn og unge.
- Rekruttering og oppfølging av ansatte og frivillige medarbeidere.
- Skape naturlige og strategiske relasjoner mellom tidsavgrensede tiltak i trosopplæringen og det kontinuerlige arbeidet i kirkens barne- og ungdomsarbeid.
- Utarbeide navn på tiltak på en måte som skaper gjenkjennelse, forventning og sammenheng.
- At tiltakene utformes og annonseres på en slik måte at de aktuelle deltakerne oppfatter at arrangementet er for dem og at tiltakene møter et behov.
- Samarbeid med hjemmene om trosopplæringen.
- Legge arrangementer til strategiske tider som planleggingsdager, høytider og andre tidspunkt som gir seg av kirke- og skoleår. Tidspunktene må være familievennlige.
- Ta utgangspunkt i lokale steder, historier, skikker, personer og kultur.